

El Puig de Serra, a Serra de Daró: una necròpolis d'Ullastret

M. AURORA MARTÍN I ORTEGA

El Puig de Serra és un dels petits turons que s'aixequen en la zona compresa entre el marge dret del riu Daró i la riba oest de l'antic estany d'Ullastret, avui dessecat. Està dintre el terme municipal de Serra de Daró. Dista 1 km quasi exactament del Puig de Sant Andreu, amb el qual està comunicat per un camí, sens dubte d'origen molt vell, que va resseguint la vora del llac i que té un nom molt suggestiu: camí d'Empúries. En un tram d'aquest camí, situat al NO del puig, es troba un petit pont romà.

El Puig de Serra havia estat observat repetidament i s'hi havien trobat restes ceràmiques, de cronologia bastant vella dintre del conjunt d'Ullastret.

El turó, que és propietat comunal del municipi de Serra de Daró, ha estat utilitzat durant molt temps per extreure'n terres per a diversos treballs públics: canalització del riu Daró, reompliment de camps de cultiu, etcètera. En unes obres realitzades darrerament pels treballs de canalització del riu es varen posar de manifest restes arqueològiques importants, consistents sobretot en ceràmica, que varen ser observades pel Sr. Sanchiz, col·laborador del Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, i comunicades al Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona pel Sr. Lluís Esteva, director de l'esmentat museu.

Es va excavar durant els mesos d'abril, maig i juny de 1982, amb els corresponents permisos del Servei d'Arqueologia de la Generalitat i de l'Ajuntament de Serra de Daró. Els treballs els va realitzar el Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona.

El Puig de Serra és un turó de forma allargada, d'1 km aproximadament de longitud, amb una amplada variable entre 200 i 300 m. Les restes descobertes estaven situades en la zona NE del lloc. Una petita part del jaciment havia estat expoliada per excavadors clandestins recentment.

Es va dividir el terreny amb una retícula de quadres de 5 × 5 m i l'excavació es va iniciar en un quadre al costat dels forats fets pels sa-

quejadors, ja que les terres extretes per ells contenien una considerable quantitat de restes ceràmiques, bronze i ossos humans cremats.

Es van trobar un total d'uns 30 enterraments identificables, amb diversos graus de conservació i restes d'altres destruïts. Alguns dels identificables tenien la part superior escapçada per les arades o per maquinària d'extracció de terres que havia actuat sobre el lloc.

La major part de les sepultures ben determinades es varen concentrar en el primer quadre de 5×5 m excavat, és a dir, en una superfície d'uns 25 m^2 , encara que la superfície total de la necròpolis té uns 100 m^2 . A l'entorn d'aquest nucli no hi havia restes arqueològiques i les terres que l'envoltaven eren totalment estèrils, encara que no es descarta la possibilitat que en el mateix puig pugui haver-hi altres llocs d'enterrament que, per ara, els sondeigs i rases de prospecció realitzats no han posat de manifest.

Els enterraments es varen presentar, bàsicament, de tres maneres:

1) El grup més nombrós va estar constituït per enterraments en els quals s'havia excavat tot el sediment de terres fins a arribar a la roca mare i el parament funerari era dipositat sobre aquesta, que va ser retallada en bastants cassos per contenir-los i aguantar-los en posició vertical. En els més acurats dintre d'aquest grup, la roca tenia dos cavitats, separades per una petita cresta. La forma d'aquestes sepultures resulta més o menys rectangular. En una de les cavitats solia haver-hi una major concentració de cendres.

2) Un altre grup té els enterraments fets dintre un forat excavat en la terra, senzillament, on s'introduïa l'urna cinerària i l'aixovar, que eren falcats de manera més o menys acurada, amb alguna pedra petita per aguantar-los en posició vertical.

3) El tercer grup, que en general era el més ben conservat, el constituïen enterraments amb la roca de base retallada en forma circular, amb l'urna i l'aixovar ficats dintre, ben travats amb petits palets rierencs. Sovint el conjunt estava tapat amb alguna lloseta plana.

Per ara el que en coneixem ens mostra que es tracta d'una petita necròpolis del poblat d'Ullastret, amb una cronologia que va des dels darrers anys del segle v a.C. fins a meitats del segle iv a.C., encara que hi ha alguns materials més moderns.

Entre els materials ceràmics trobats cal remarcar la presència d'una notable quantitat de vasos àtics, molt semblants als que s'utilitzaven en el poblat i que sovint varen usar-se com a urnes cineràries. També hi ha molts elements metàl·lics, sobretot fíbules de bronze; en canvi només s'han trobat armes en un dels enterraments. La ceràmica a mà és bastant abundant, quasi sempre són vasets de perfil en S, amb la base plana i una sola nansa, decorats amb un cordó a la base del coll. També hi ha una quantitat remarcable de petits vasets de pasta de vidre cartaginesa, en forma d'amfores.

Prospeccions a l'entorn de la necròpolis

Moltes de les prospeccions realitzades varen donar resultats negatius; dues, però, varen tenir restes arqueològiques, encara que d'una època diferent a la necròpolis, i d'un tipus de jaciment diferent també, ja que són restes d'hàbitat del segle VI a.C.

En una d'elles va sortir una llar, sense materials arqueològics, amb una estructura de pedres, en forma circular, ben posades, a la vora. El conjunt estava entre 30 i 60 cm del nivell del terra actual. A la vora, a uns 60 cm aproximadament, hi havia fragments d'una urna grossa i mig vaset petit de ceràmica a mà i un fragment de ceràmica jònica de pasta clara decorada amb vernís negre, de la segona meitat del segle VI a.C.

L'altra es va obrir al costat d'un tall fet per les màquines excavadores que havien estat extraient terres del puig. El lloc estava situat uns 25 m al nord de la necròpolis i s'hi veien ossos. En aquest sector, la roca de base està retallada naturalment, en plataformes d'escassa amplada, esgraonades.

Sobre un dels esgraons, entre 40 i 70 cm de fondària, es va trobar un nivell arqueològic amb restes d'hàbitat, fet aprofitant l'estructura natural del sòl. L'excavació va donar bastants fragments de ceràmica feta a mà, de peces grosses en forma d'urnes, decorades amb cordons i un tapador i també algun petit fragment de ceràmica a torn de pasta clara. Les terres eren molt negres, amb carbons i algun tros de sòl cremat.

A més, a la pendent nord del puig es varen localitzar taques de carbons i terres cremades, amb fragments de ceràmica. Aquesta zona havia estat molt afectada pels rebaixaments de terres i no es va poder determinar cap estructura d'habitació ni d'enterrament.

Consideracions finals

A més de la necròpolis, en el Puig de Serra hi ha restes d'un hàbitat que cronològicament és anterior a aquesta i que es pot situar en la segona meitat del segle VI a.C.

El turó està en una situació estratègicament important per a la vigilància de les terres al nord i a l'oest d'Ullastret i a uns 400 m només de l'Illa d'en Reixac. Per això probablement havia estat utilitzat com a lloc de vigilància.